

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในปัจจุบันปัญหาอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในสถานประกอบการนับว่าเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการต่างๆ จากข้อมูลสถิติการประสบอันตรายเนื่องจากการทำงาน ปี 2551 ของสำนักงานกองทุนเงินทดแทน สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน มีลูกจ้างที่ประสบอันตรายเนื่องจากการทำงาน 176,502 คน และในช่วงระยะเวลา 12 ปี ตั้งแต่ปี 2540-2551 นั้น ปรากฏจำนวนลูกจ้างที่ประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานมีจำนวนสูงถึง 2,368,890 คน ตาย 9,565 คน ทุพพลภาพ 221 คน สูญเสียอวัยวะบางส่วน 43,615 คน หยุดงานเกิน 3 วัน 626,678 คน และหยุดงานไม่เกิน 3 วัน จำนวน 1,688,805 คน (สำนักงานกองทุนเงินทดแทน สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน, 2552) รวมทั้งจำนวนเงินทดแทนที่ต้องสูญเสียไปในแต่ละปีนับพันล้านบาท ซึ่งยังไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดจากทรัพย์สินเสียหาย การผลิตล่าช้า และค่าใช้จ่ายทางอ้อม อาทิ การสูญเสียเวลาทำงานของผู้บาดเจ็บ เวลาที่ใช้ในการสอบสวนอุบัติเหตุ สูญเสียขวัญและกำลังใจ การทำงานล่วงเวลา เสียชื่อเสียง เป็นต้น ซึ่งเป็นการใช้จ่ายที่สูญเสียไปอย่างมากมาย ซึ่งปัจจุบันมีหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในสถานประกอบการ อาทิ กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข ที่ได้พยายามทุ่มเทให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ และการปฏิบัติต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในสถานประกอบการ แต่จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ยังไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จในการลดปัญหาดังกล่าวมากนัก เนื่องจากความสำเร็จของการดำเนินงานอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในสถานประกอบการ นอกเหนือจากนโยบายของภาคราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารสูงสุดซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญของสถานประกอบการนั้นๆ ต่องานด้านการบริหารความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และโครงสร้างการบริหารงานในด้านนี้แล้ว ทรัพยากรบุคคลในสถานประกอบการนั้นๆ ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันเลย เนื่องจากเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและทราบปัญหาจุดบกพร่องต่างๆ ในสถานประกอบการของตน

การดำเนินงานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในสถานประกอบการจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของสถานประกอบการหรือไม่ มากน้อยเพียงใด นอกจากจะต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับวิชาชีพ (จป.ว.) ประจำโรงงาน เป็นผู้ผลักดันงานหรือโครงการ โดยการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงแล้ว ทรัพยากรบุคคลที่สำคัญหรือเฟืองตัวสำคัญในสถานประกอบการ ที่จะทำให้ความปลอดภัยในการทำงานเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ที่มองเห็นชัดเจน มีผลในทางปฏิบัติ คือ หัวหน้างาน ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับต้นที่รับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงานตามที่ได้รับมอบหมายโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นงานทางด้านการผลิต และความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน เพราะอุบัติเหตุต่างๆ นั้นส่วนใหญ่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติงาน หัวหน้างานจึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญต่อความสำเร็จหรือความปลอดภัยในสถานประกอบการ เนื่องจากหัวหน้างานเป็นผู้ที่สอนงาน

ควบคุมการทำงาน ให้คำปรึกษาในการทำงานแก่พนักงาน รวมทั้งตรวจสอบสภาพการทำงานต่างๆ เพราะทราบถึงขั้นตอนวิธีการทำงาน และจุดบกพร่องของงานมากที่สุด ซึ่งหัวหน้างานเหล่านี้จะได้รับการอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ตามกฎกระทรวง แรงงานแรงงาน เรื่อง กำหนดมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2549 โดยคาดหวังว่าหัวหน้างานที่เข้าฝึกอบรม หน้าที่ความรับผิดชอบ และแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจนแล้วย่อมจะทำให้กิจกรรมความปลอดภัยใดๆ บังเกิดประสิทธิผลในสถานที่ปฏิบัติงานนั้นได้ รวมทั้งหัวหน้างานจะเป็นผู้ที่สามารถเสริมสร้างจิตสำนึกความปลอดภัยในการทำงานให้แก่พนักงานได้มากที่สุด เพราะหัวหน้างานจะใกล้ชิดกับพนักงานมาก ซึ่งในปัจจุบันสถานประกอบการต่างๆ มีหัวหน้างานเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่หลายสิบคน จนถึงหลายร้อยคน ซึ่งขึ้นกับขนาดของสถานประกอบการ หากหัวหน้างานสามารถปฏิบัติงานในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของพนักงานเกี่ยวกับความปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะส่งผลให้พนักงานได้รับการปกป้องจากอันตรายหรืออุบัติเหตุจากการทำงาน หรือเมื่อเกิดอุบัติเหตุ ก็จะสามารถให้การช่วยเหลือได้ทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งสามารถช่วยในการลดความสูญเสียได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในสถานประกอบการของผู้ปฏิบัติงานในระดับหัวหน้างาน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่องานดังกล่าว จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งนับว่าเป็นจังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง จำนวน 67 แห่ง และโรงงานขนาดใหญ่ จำนวน 7 แห่ง มีหัวหน้างานจากสถานประกอบการต่างๆ ที่ผ่านการอบรมตามกฎกระทรวงแรงงาน เรื่อง กำหนดมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2549 รวมสรุป ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2552 จำนวน 87 คน และเป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้ประสบอันตรายในปี 2551 ทั้งหมด 489 คน จากจำนวนผู้ประสบอันตรายทั้งประเทศ 176,502 คน คิดเป็นร้อยละ 0.28 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลการประสบอันตรายจากการทำงาน จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2551

ข้อมูลการประสบอันตราย	จำนวน (คน)
1. ตาย	6
2. ทุพพลภาพ	-
3. สูญเสียอวัยวะบางส่วน	12
4. หยุดงานเกิน 3 วัน	176
5. หยุดงานไม่เกิน 3 วัน	296
รวมจำนวนผู้ประสบอันตรายทั้งหมด	489

ที่มา : สำนักงานกองทุนเงินทดแทน สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน
(ประมวลผล ณ วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552)

ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้จัดทำโครงการศึกษาการปฏิบัติงานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างาน และปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างานในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งคาดว่าจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อพัฒนางานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในสถานประกอบการ และจะสามารถส่งผลให้ลดการสูญเสียด้านต่างๆ อันเนื่องมาจากอุบัติเหตุจากการทำงาน ตลอดจนใช้เป็นข้อมูลสำหรับประกอบการเรียนการสอนด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย รวมทั้งด้านการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาระบบการดำเนินงานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในสถานประกอบการต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างาน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างานในสถานประกอบการ
3. เพื่อศึกษาเจตคติด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างาน

3. ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างานในสถานประกอบการในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ที่ผ่านการอบรมตามหลักเกณฑ์ประกาศกระทรวงแรงงาน และได้ขึ้นทะเบียนเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงาน ตามกฎกระทรวงแรงงาน เรื่อง กำหนดมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2549 จำนวน 20 โรงงาน

4. คำจำกัดความ

4.1 เจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างาน (จป. หัวหน้างาน) หมายถึง หัวหน้างานระดับต้น มีหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาที่เป็นพนักงานระดับปฏิบัติการ ซึ่งผ่านการอบรมตามหลักสูตรเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างานตามกฎกระทรวงแรงงาน เรื่อง กำหนดมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2549 หมวด 1 (บททั่วไป) ข้อ 22

4.2 การปฏิบัติงานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย หมายถึง การปฏิบัติงานตามหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างาน ตามที่ระบุไว้ในกฎกระทรวงแรงงาน เรื่อง กำหนดมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2549 หมวด 1 (บททั่วไป) ข้อ 9

4.3 ความปลอดภัยอาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน หมายถึง การกระทำหรือสภาพการทำงาน ซึ่งปลอดภัยจากอุบัติเหตุอันจะทำให้เกิดการประสบอันตราย การเจ็บป่วย หรือความเดือดร้อนรำคาญ อันเนื่องมาจากการทำงานหรือเกี่ยวกับการทำงาน

4.4 การบริหารงานด้านความปลอดภัย หมายถึง กระบวนการจัดการด้านความปลอดภัยในการทำงานของสถานประกอบการ ซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน เพื่อให้สมาชิกขององค์กรมีสุขภาพอนามัยที่ดี และได้รับความปลอดภัยในการทำงาน เริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน บทบาทของคณะกรรมการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน แผนงานและการปฏิบัติที่สอดคล้องกับนโยบายฯ การส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณ การกำหนดกฎระเบียบในการทำงาน การจัดกิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัย การนำเสนอสถิติของการเกิดอุบัติเหตุ ฯลฯ รวมถึงการติดตามและให้ความสำคัญของผู้บริหาร

4.5 เจตคติต่อการปฏิบัติงานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย หมายถึง ความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยในการทำงาน

4.6 ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่หัวหน้างานเริ่มเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมจนถึงปีที่ให้สัมภาษณ์

4.7 ประสบการณ์ในการเป็นหัวหน้างาน หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่เริ่มเป็นหัวหน้างาน จนถึงปีที่ให้สัมภาษณ์

4.8 ประสบการณ์อบรมเกี่ยวกับความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน หมายถึง ประสบการณ์ที่หัวหน้างานเคยเข้ารับการอบรม เรื่องความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยวิธีการสอน อธิบาย สาธิต หรืออื่นๆ เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 วัน

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. สถานประกอบการสามารถนำข้อมูลจากผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ และวางแผนการจัดการงานด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานของสถานประกอบการ โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติงานอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างาน และการบริหารงานความปลอดภัยของสถานประกอบการ

2. จากผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลที่ช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความปลอดภัยในการทำงานของสถานประกอบการ ทราบสภาพปัญหาในปัจจุบันของการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน และปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนการส่งเสริมและปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3. สามารถนำแบบประเมินการบริหารงานความปลอดภัย และแบบประเมินการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างาน ไปใช้ในแง่ Screening Test เพื่อประเมินปัญหาการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยในสถานประกอบการ และกำกับการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างาน

4. ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการเรียนการสอนด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย และด้านการศึกษาวิจัย

6. กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

